

zijn als hun tussenruimten. Langs de fissura frontalis een meestal iets bredere gladde ruimte; aan de zijden van deze staan meestal duidelijke stippels. Spatium frontale over het algemeen vlakker, soms een duidelijke lijst aan de rand bij de inplanting der sprieten; deze is vooral duidelijk bij de boreale vormen. Haren op de ogen meestal korter en daardoor onduidelijker.

De zwarte tekening op de thorax meestal niet zo intensief zwart, soms zelfs praktisch ontbrekend. Bij de variëteit *nigricans* Emery 1909, een zuidelijke vorm, is de tekening soms wel zeer donker en intensief zwart. Bijna altijd een intermediaire zone van minder intensief zwarte kleur tussen het zwart en het rood. Donkere tekening van het pronotum zeer dikwijls gescheiden van die van het pronotum. Alpen-boreaal.

F. rufa Linn., 1758, sensu stricto.

B. Kop altijd zonder haren boven de ocellen-driehoek; dus op de vertex, boven op de kop, op de achterhoeken, bovenste deel van de tempora. Ogen slechts zeer zelden met enkele zeer korte haartjes. Thorax met of zonder haren. Buitenzijde van de tibiae II en III zonder uitstaande haren, soms enkele op de basale helft, die echter meer aanliggen dan bij de vorige groep. Schub zonder haren op de voorzijde. Rand met of zonder haren. Secundaire stippels op de basale tergieten altijd te zien. Soms zeer groot.

I. Op het pronotum bovenop altijd vrij lange, duidelijke haren, die echter op de zijkanten afwezig zijn. Mesonotum en scutellum met dezelfde soort haren bezet. Ook episternum en epimerum behaard. Op de kop lange haren op: clypeus, spatium frontale, midden van frons en ocellen-driehoek. Gulaire deel van de onderzijde van de kop altijd met haren. Tibiae III met enkele lange haren op de basale helft. Stippels van de secundaire haren meest zeer duidelijk, enigszins komvormig. Stippels van de primaire haren zeer duidelijk. Duidelijke haarstippels op spatium frontale en frons.

F. maior Nyl., 1849 (= *piniphila* Schenck, 1852)

II. Geen haren op kop behalve op rand van clypeus en op monddelen; zelden een heel enkel haar aanwezig. Onderzijde van kop ook zonder haren. Op de thorax geen stijve haren, soms enkele haren op voorrand van mesepisternum en boven de mesocoxae. Schub zonder haren behalve op iedere zijhoek. Stippels van de secundaire haren niet zo duidelijk als bij de vorige soort, ook stippels van de primaire haren veel onduidelijker. Op spatium frontale en frons geen haarstippels.

F. polyctena Först., 1850.

In Nederland komen van deze vier soorten slechts no. 1, 3 en 4 voor.

Nomenclatuur der soorten.

Formica congerens Nyl., 1846 = *F. pratensis* auct. div. nec Retz., De Geer et Goeze.

De soort, die op het ogenblik in Europa *F. pratensis* wordt genoemd, draagt deze naam ten onrechte. De naam *pratensis* is het eerst gebruikt door RETZIUS in 1783 (Gen. Spec. Ins. de Geer, p. 75). Deze heeft nl. alle insecten, die DE GEER in zijn „Mémoires pour servir à l'Histoire des Insectes" beschreef, Latijnse namen gegeven. DE GEER noemde de vorm,